

Маја Ергељанин

ДРАГИ ДНЕВНИЧЕ,

**Била сам зимус у Бечу. Видела сам седамнаест изложби у шест музеја.
Пуно сам ходала.**

12. децембар 2021.

Претходног пута било је више туриста, на то сам прво помислила. Прође и сада понеки, препознајем их издалека по брендираним папирним кесама из бутика, мада скривају лица под маскама. Заједно с њима задивљено подижем поглед високо под величанствену куполу царске капије на уласку у палату хофбуршке династије. Таваница је сувише далеко да би и с ње висили гроздови светлећих божићних украса као у околним улицама, али већ јој је сама конструкција таква као да свакога дана треба да сведочи о некој великој градској свечаности. Ко ме ли је пало на памет да једну обичну капију учини тако велелепном да наликује храму? Кроз средину грађевине и данас пролазе коњи који вуку полуотворене кочије, али сад су у њима усхићени туристи, несуђене принцезе и једнодневне дворске даме са својим галантним кавалерима, од којих се тек понеки застиди пажње и лаког презира у погледу пешака поред којих касају. Осећам мирис животиња и сена.

14. децембар 2021.

Из аутобуса делује као да је сваки прозор један велики екран који убрзано пројектује слике града. Хундертвасер и његово аморфно-хумано становање у боји, широки Трг Марије Терезије... С десне стране је Опера хаус, улазнице коштају од четрдесет до двеста педесет евра, зависи од тога да ли су места за стајање иза неког стуба или за седење у ложи. Замишљам црвена седишта у сали, велику позорницу и на њој тужну мадам Батерфлај, малену попут сићушног лептира, посматрам је у мислима за свих двеста педесет евра кроз позоришни двоглед и наслућујем слојеве шминке на њеном лицу, проширене поре коже која вапи за ваздухом, видим јој контуре очију увећаних линијом црног крејона. Аутобус стаје пред јапанским рестораном у којем имају одличан суши.

28. децембар 2021.

Бечки музеји отворили су крајем године неколико изложби у нади да пандемија кашљуца своје последње дане. Сасвим је логично било да прве изложбе саставе од

ЗЛАТНА ПРЕДА

радова из својих депоа и државних колекција. Не само зато што је лакше одлагати термине изложби са сопственим радовима, углавном домаћих уметника, већ и зато што је сваки већи потрес у животу, личном или друштвеном, заправо савршен момент за сумирање резултата, сређивање утисака, за генерални осврт око себе, за подвлачење црте. Пандемија је рестартовала читаву планету или то још увек чини, а пре новог корака у непознато, добро је резимирати ко смо до сада били, покушати да схватимо шта нам се догодило, куда желимо да стигнемо. Као по договору, кустоси више актуелних музејских изложби истовремено су направили свестан корак уназад у класични модернизам и рани аустријски експресионизам да би показали како је уметност с почетка 20. века била покретачка снага уметности нашег доба, да су портрет, пејзаж и акт не само антиквитети ликовне уметности, већ и њена азбука. Или абецеда.

Отварања су била виртуелна, а улазак у музеје немогућ без важећег сертификата о имунизацији и маски. Међутим, показало се да су сви зачуђујуће добро посећени. Туристи културе и ликовни ентузијастички нису поклекли ни у ванредним условима. Већ на уласку у „стару“ Албертину, чекало се у реду, а онда гуркало пред радовима Пикаса и Модилјанија.

АЛБЕРТИНА: Модилјани је био вајар... Како сам могла то да не знам? Кажу да се и сам изјашњавао тако. Тек у том светлу најзад ми постају јасни сликани облици, напете, сведене форме, монументалност фигура готово увек у истој спокојној пози, тежина којом их гравитација прикива за тле, а опет свака поседује запањујућу индивидуалност. И, наравно, очи. И оне добијају смисао. Зенице се ретко вајају на портретима, поготово када су апстраховани, лица имају само два ваљшуска бадема у горњој трећини тругластог облутка главе. Необично како четком грубо теше громаде тела и лица, док тананим линијама пажљиво и непогрешиво проналази карактер особе и чини га присно познатим. У њему се мешају јин и јанг, размишљам док се склањам с пута посетиоцима којима се не види лице – само зенице у очима. Колико год да композиције наликују једна другој, имам утисак да бих могла на улици да препознам моделе, да је још увек 1914-а. Још издалека се јавља Пикасу, Дијегу Ривери, Жану Коктоу, Максу Жакобу...

У другој, модерној Албертини изложени су Шилеови радови. И њега је веома рано однела болест, Шпанска грозница у двадесет осмој години. Њихова прерана смрт чини ми се у пандемији мање апстрактном. Питам се колико уметника је на сличан начин заустављено током претходне две године. Шта раде наше колеге које су болест прегурале, али су изгубиле атеље или способност да се концентришу, да се пењу на скеле, боре с великим форматима... Да ли и они отварају себи пут ка медијима физички мање захтевним, попут фотографије, видеа, дизајна? Да ли уметничка дела могу постати велика и таква опстати пред судом времена, чак и ако су рађена на малом формату, с јефтиним материјалима?

На изложби из колекције „Батлинер“ схватам да смо се Хуан Миро и ја на исти начин играли с налепницама. На слици „Метаморфоза“ из 1936. године, на главу неког чудног тата-браде, можда на портрет свог унутрашњег бића, залепио је скоро исте птице какве сам пре неки месец пронашла међу сличицама једног дечјег албума за упознавање

са нестајућом нам природом и залепила их на своје слике. Пратила сам га у стопу са раздаљине од осамдесет пет година.

Дугу шетњу кроз историју и туђе мисли увек боље поднесем уз колачић и чај у музејском кафеу. Одлазим по своју награду.

АЛБЕРТИНА МОДЕРН: Кустоси изложбе „Шиле и следбеници“ истакли су на зиду просторије разлог због којег је Шиле нашао своје место и у Албертинином модерном огранку, у згради некадашњег Кунстлерхауса. Рекли су да је истражујући своја душевна стања, заједно с могућностима цртежа и слике, отворио пут бројним генерацијама уметника, све до данашњих. Издвојио се од својих савременика престајући да ради допадљиве и описне студије свог спољашњег изгледа (иако кажу да је био прави господин, уредан и одмерен) и почео да поставља питања о томе ко је, чему тежи, о свом месту у друштву, професији, идентитету. Шиле-модел није узорни грађанин са чистим оковратником од белог картона, није замишљени уметник, он посматра посетиоце изложбе крупним интроспективним очима, из своје мале собе, наг, незадовољен, забринут, ужаснут, рањив и снажан. Помишљам како и мали формати заслужују да сијају с билборда, с привезака, марамица за наочаре и да позивају у музеј. Првих сто година била су за Шилеова дела мајчи кашаљ, кажем себи у браду и прелазим у део изложбе са „следбеницима“.

Аустријске уметнике, посебно оне који стварају после 1945. године, са старијим колегом повезала је тема аутопортрета. Ни њихови радови нису студије спољашњег изгледа аутора, већ интимни, интроспективни монолози, ликовна истраживања, однос према друштву у којем живе. Бечки акциониста Гинтер Брус представљен је са фото-документацијом акција сликања ожиљака по сопственом лицу. Вали Експорт излаже своје тело погледима и опасностима, док на бутини носи тетовиране халтере као подсетник на улогу која је у друштву намењена жени. Арнулф Рајнер, попут Шилеа, инспирисан ментално оболелима, приказује своје ружно лице, голотињу, психолошка стања, бес, незадовољство. Карин Мак умире на дасци за пеглање. Насупрот њима Марија Ласник радикално нежна, мирног лица, не жели да буде ни лепа, ни seksi, већ онаква каква је кад не зна ни да ли је мушко или женско, кад мисли, ствара, кад сама бира свој пут. А боје су пастелне, лазурне, ружичасте и жуте, јер и у женама и мушкарцима има нежности. Адриана Чернин, исцртава велике формате дрвеним бојицама, танана и цинична скрива се, својевољно или не, међу декоративним флоралним мотивима са својих хаљина. Џим Дајн на сваком портрету истог израза лица, заинтересован само за слику, упорно брише потезе и тражи нове начине да нацрта своју седу браду. Све док не исцела папир и међу изгуљеним слојевима подлоге за цртање пронађе своју савршену браду, пуну енергије која је била потребна да она израсте. Базелиц криви руке из рамена, попут Шилеа. Ервин Вурм приказује своје слабости, шегачи се као и увек са краставцима. И сам је краставац. С олакшањем удишем његов хумор.

На приземљу је изложба „Уметност осамдесетих“. Поднаслов изложбе: превазилажење модерне, препород наратива. Значи, постмодерна, кажем себи и читам са зида поруке кустоса: промене на политичком плану (Маргарет Тачер, исламска револуција у Ирану, распад СССР, Варшавског пакта, пад Гвоздене завесе, Чернобиљ...), појава јапија,

младих образованих људи који добро зарађују, оптимизам који доминира. Зачудо, поред свих тих промена и таквог увода, осим код Џени Холцер и Барбаре Кругер које критикују патријархат и капитализам, међу радовима нема пуно политике. Можда је ипак тачно кад кажу да је уметност увек контратег дешавањима у друштву. Повратак митова и симболизма, субјективне експресије, фигурације, наратије... Велики формати доминирају пространим салама. Вичу на сав глас. Већ сам уморна од толико наратива и одлазим по још једну награду у кафеу музеја. По још један чај и колачић!

Те вечери решила сам свој први судоку и била веома поносна на себе.

29. децембар 2021.

Шагалу није био потребан дрвени манекен да наслика добро уземљеног „женика“ и његову летећу драгу на слици „Шетња“ из 1918. године. Али, толико су слатке те фигуре. Како да им одолим? Папири тристаграмски, четристо, шестсто, ручно прављени, памучни, за акрил, за акварел... Штафелаји, лако склопиви, метални, за понети, за пут... Као да ће ми икада затребати. Добро, може један комад. Четке. Флах, широке. Иде ми вода на уста. Мљацкам још од уласка у продавницу. Магнети за качење радова на папиру, двадесет и четири у паковању. Кутијице. Дрвене, пластичне. За организацију атељеа. Да имам реп, попут наших кућних љубимаца, махнито бих њиме ударала по рафовима лево-десно. Али, имам већ довољно искуства у овоме. Са собом у радњу са сликарским материјалом носим само готовину, ограничена средства, знам да ми ослањање на разумни списак ништа не вреди. Излазим празног новчаника, задовољна као да сам била у биоскопу у којем на излазу деле торте и прегршт других непотребних поклона, али то чине онако, од срца.

1. јануар 2022.

Традиција. Бечки концерт. Пијаме. Салата, зна се која... И не надам се више да ће наступајућа година бити боља. И зашто би? Па, није то такмичење.

4. јануар 2022.

У Кафе хаусу понекад послуже чајеве с оним значајним порукама закаченим за кесице. Прочитам реченицу пуну мудрости, о суштини постојања, о љубави, о достизању душевног мира, о пажњи. И насмејем се самоуверено као да ме је управо на улици пресрео јуродиви бескућник и проникнуо ми у душу једним јединим погледом, а ја се брзо сакрила у лаж и направила се као да ништа није погодио. Зар се тако личне, важне и приватне ствари смеју продавати у кесицама чаја, тако дивно дизајнираним, у толиком тиражу, за такву зараду? Смеју ли се прећутати? Да ли смо их икада другоме саопштили? У каквом то разговору? Заправо, једва чекам да видим шта ћу са следећим чајем извући, осећам се као да отварам колачић среће, и чекам пресуду, или путоказ. Из кесице са чајевима данас већ трећи пут искаче јуродиви, шкиљи једним оком у мене и говори: „Љубав је оно што си Ти.“ „Лепота Твоје душе све превазилази – она је бескрајна.“ „Можемо почети све испочетка у било ком тренутку.“

14. јануар 2022.

ГОРЊИ БЕЛВЕДЕРЕ: Путем бројних билборда разасутих по читавом граду позирају се љубитељи уметности да „дођу на пољубац“, највише их је око самог музеја и на његовој метро станици, а туристи као ходочасници и даље одлазе да се диве Климтовој слици. Каква неправда према свим осталим сликама, према госпођама Ридлер и Книпс и према цветним ливадама, помислим увек кад је видим, иако јој се заиста и сама дивим. Осим што се понекад запитам прија ли јој заиста тај чврсти загрљај, тако искривљеног врата и одмакнутог лица од његовог, да ли је гуши. Незахвална дивљакуша. Тако нежан човек. Застала сам да је опет проучим носећи маску иза које се не виде ни осмеси ни пољупци. Слика иза заштитног стакла била ми је превише позната да бих је свежих мисли доживела, али и даље је са свог пиједестала самоуверено владала левим крилом дворца, привесцима, марамицама за брисање наочара, платненим еко-кесама за шопинг... Ипак, више су ме тог пута дотакле, њеним светлом готово скривене, ливаде и празнине с осталих слика у просторији, одсуство предмета и садржаја на њима, визуелне паузе на портретима дама накинђурених орнаментима и мноштвом детаља... Те тишине на Климтовим сликама, тако неопходне и на правим местима, стизале су много директније до циља. Пејзажи су вечни, помислила сам, природа је не уништива, самообнављање на толико нивоа.

Да то потврди, само један Диреров пејзажић украо је шоу на изложби „Дирерово време“. „Бренеров пут у Исакову долину“ из 1495. године, величине 20,5 x 29,5 cm, засенио је све присутне савременике, и за ову изложбу рестауриран Катаринин олтар, и наге Еве и обучене Марије, блуднице и светице, и математичку перспективу, портрете имућних људи и њихових супруга. Побуђен интерес ренесансних уметника за стварност и њихову тежњу ка ослобађању сликарства од религиозних подука и придика, велики труд Албрехта Алтдорфера, Волфганга Хубера, Луке Кранаха, оставио је далеко за собом један мали, лако сликан поглед с планине на путељак и долину. Без претенциозних намера, само лаки одмор и медитација на брду. Можда сувенир на неки леп дан који је личио на оно што добри дани треба да буду... Понела бих га кући и посматрала сатима све док ми се око једног дана на њега не навикне и он остане заробљен међу намештајем, невидљив од белине зида и дневне рутине. Али баш због тога сам се с лакоћом окренула од пејзажа оног тренутка кад сам га фотографисала, а поглед га се довољно напио. Наставила сам пут ка следећој изложби, испод маске се осмехујући чуварки и пролазницима с којима сам се мимоилазила.

Прочитала сам негде да је Ајке Шмит, директор галерије Уфичи, изјавио да су жене сликари постојале кроз историју и биле цењене у своје време, али их је 19. и 20. век потиснуо са сцене, чак да су Уфичијеви депои пуни дела женских аутора. Ако је стварно тако и ако се историја преправља сваки час, можемо ли да верујемо да је не толико давно свет можда био „нормалан“? Да ли су дела уметница излагана јавно до тог мизогиног 19. века или су одмах ишла директно у депо? Сетила сам се тога ушавши у салу са сликама бечког бидермајер сликара Валдмилера и запитала да ли су и његове савременице овако лепо сликале. Стваране и излагане у 19. веку, његове слике ни данас не стоје у депоима. Шетајући убрзаним кораком кроз његов улепшани свет на изложби

„Боља времена“, мислећи да сам на ту изложбу залутала, око ми привлаче лица портретисаних супруга богатих поручилаца. Испред сваког портретисаног лица, кроз костим, сценографију, одабир позе, али пре свега кроз погледе, намеће се слика времена у којем је дело настало. Испод нежних румених усана и баршунастог тена карактер је готово избледео. Па оне су уплашене, схватам, несигурне у своје знање, у сопствену будућност без свог патрона, мужа, оца, покорене су. Чак и онај голобради младић на слици крај прозора има више самопоуздања и од девојака и од зрелих жена, док руком дрско упире у посматрача. Студирала сам женска лица као да им гледам фотографије у пасошу, покушавајући да проникнем у њихову стварност, а онда схватила да се у њу директно меша сликарева стварност, као и слика коју мушкарац тог доба има о жени. Аутори изложбе су као контраст овим идиличним портретима, вазама са цвећем, посудама са воћем и осунчаним пејзажима, у следећој просторији, поставили радове неких других, друштвено освешћених Валдемилерових савременика. Друга страна медаље приказала је коцкаре, распикуће, судске извршитеље који избацују сиромашну породицу из стана, просјакe, преморене родитеље, болеснике на улици... Мене су нежни портрети украсних супруга много више узнемирили од директних покушаја освешћивања јавности о друштвеним проблемима. То су исти они проблеми од којих и данас релативно брзо, након непродуктивног мрштења лица, окренемо главу. И исте лепе окренуте главе.

У силаску пролазим кроз изложбу „Даме са лепезама“. Оријентални утицаји на европске сликаре, пре свега на Климта... Поново жене статисти. У матрице пријатних боја, декоративна уметност укључила је и црте лепих женских лица. Уопштене и без карактера, као претече реклама за кока-колу из педесетих. Као диван сан. Рајске птице, цвеће, локвањи, шарене хаљине, дуги бели вратови и румени образи. Одличан фенг шуи, помислим.

БЕЛВЕДЕРЕ 21: Паузу између два Белведереа испуњава ми једна залудна шетња парком по леденом ветру и зубатом сунцу, јер нисам схватила да је Доњи Белведере затворен због реновирања. Бројни шетачи седели су на клупама или обилазили око зграде. Можда су и они погрешили као и ја, тешила сам се. Док сам направила тај велики круг, нисам више имала времена за чај и колачић, мада сам за њима заправо жудела. Чим сам ушла у Белведере 21, који у свом називу слави двадесет и први век а не текућу годину, како сам у први мах наивно помислила, заборавила сам и на колачић. Уго Рондиноне је својом инсталацијом „Акт у пејзажу“ раскошно, попут Хофбуршке капије, означио улазак у палату савремене уметности. Четрнаест плесача од воска у тренуцима паузе, мира и одмора, контемптирају, замишљени, меланхолични, међусобно удаљени и изоловани. Нијансе земљаних пигмената с различитих континената, умешани с воском, међусобно се благо разликују, али толико је различитих врста у сваком од одливака из којих су „плесачи“ и „плесачице“ састављени, као измешани ДНК кодови, да појам различитости губи смисао. Два велика зида од земље, оба са по једним кружним отвором, секу укосо халу и делимично затварају видик, док га са друге стране отварају стаклени зидови кроз које се види зеленило парка. На сваком стакленом зиду је по један провидни часовник, црвени, жути и плави, без казаљки,

величине оних отвора у земљаним зидовима. Проток времена и појам простора показују се у својој релативности, самим тим и остале димензије, ограничења и различитости. Осећам да не сметам „плесачима“, да бих се и сама могла придружити њиховој „радионици“, сести на под, гледати у пејзаж кроз жути сат без казаљки и предахнути.

На спрату су „Авангарда и савременици“. И на овој изложби су кустоси из музејског депоа изнели радове аустријских уметника од после Другог светског рата на овамо. Поново су у дијалогу Некад и Сад. Рудолф Вакер и Лизл Понгер, Фриц Вотруба и Тони Шмале, Кристиан Лудвиг Атерзе и Јакоб Лена Кнебл. Кубизам, футуризам, конструктивизам, апстракција, наспрам потребе људског тела, критичке конфронтације, високог и ниског кича, поп арта, сексуалних алузија, разбијања стереотипа, сновиђења, подсвесног, апсурдног, фантастичног...

Али, поново, од толико гласова више не чујем ниједан. Увек сам мислила да изложба треба да буде амбијент у којем се борави неко време и упијају вибрације док нас уметник „убеђује“ у своје виђење ствари. Зато ми се често чини да групне изложбе стварају буку, у најбољем случају ону сличну снобовском мрмљању на коктелу, али да најчешће прерасту у праве уличне нереди, где неко виче преко мегафона, а неко стоји по страни и дели летке или углас са другима из све снаге извикује исте паролe.

Из галаме издвајају се два острвца тишине. Видео-анимација Агњешке Полске, „Еклипса“, тече линеарно, довољно споро да у први мах помислим да је у питању лајт бокс или само слика, а онда се изненадим кад схватим да слика измиче оку и полако се „одмотава“. Здесна налево плове и нестају из кадра статични призори, као на бескрајној траци. Различити предмети, отпад нашег друштва или симболи изумрлих цивилизација, колажирани су у неколико планова у меланхолични, дигитални пејзаж. На другом „острву“ је Ана Артакер која на десет фотографија познатих уметничких група двадесетог века приказује „Непознату Авангарду“, портрете данас чувених уметника и скоро потпуно одсуство жена на њима.

Јако је лако изаћи из моде. Исто као што се неочекивано и насумично у њу и улази. Тако сам размишљала док сам бирала прави улаз у метро.

18. јануар 2022.

КУНСТХАЛЕ: Шта је делотворније, негативна критика или позитивни примери? Кажу психолози да казне само погоршавају проблематично понашање, да је игнорисање много боља опција. Да размислим: престала сам да пушим тек кад сам пронашла позитивну страну проблема и одлучила да се водим мислима о томе како непушачима миришу коса и одећа, како осећају укусе и имају више енергије. Сва она претходна суочавања с фотографијама грозних катранизованих људских органа или мученичка искашљавања озбиљних пушача, који су сведочили о болестима изазваним отровима сивог дима, нису ме стварно поколебала. Тек лепа реч.

Злостављање животиња приказано пре две године од стране еколошких активиста, на екранима на Штефановом тргу, било је толико стресно да нисам о томе могла ни да разговарам. Пресело ми је и то што сам људско биће. Била сам слеђена, шокирана, али нисам престала да једем месо. А онда сам недавно погледала на интернету видео

о животињама које се играју лоптом. Крава, свиња, кока и јаре радовали су се игри са својим људима, баш попут мојих паса. После тога више не могу ни пилећу супу да скувам и извињавам се сардинама из конзерве за њихов тужни усуд, ако пожелим да их поједем.

Један Бечлија у пензији рекао ми је да је вратио своју годишњу музејску карту јер му је доста читања са зидова. Одлучио се за игнорисање.

Кунстхале представио је три савремене аустријске уметнице. Две су у Аустрију дошле из других средина, те су одабрале да кроз призму историје свог народа испитују наслеђа империјализма, колонијализма, ропства, мизогиније... Белинда Казем-Камински своја интересовања утемељила је на Црној феминистичкој теорији, а процес рада на истраживању и прибављању архивске грађе, да би је накнадно обогатила фикцијом. Екрани са видео-радовима на зидовима или између њих приказују колонизаторе, робовласнике, царинике, који своје личне интересе остварују угрожавајући достојанство другог човека, деградирајући га на основу боје коже, улоге у друштву и нетолеранцији ка различитости.

Ана Хофнер екс-Првуловић (са звездицом) измишља историју и сећања, који су очито подложни субјективности, актуелним позицијама и промењивим потребама појединаца. Да маштом оплемене хладне и непријатне чињенице позива и посматраче кроз рад „Педесет и једно дело – веровање у уметност“, посвећен радовима несталим из музеја током опсаде Сарајева деведесетих. Зелени зид, као филмска позадина спремна за стварање биоскопске магије, заједно са текстом на зиду, наводи посматрача да на празном екрану сам измашта до данас непронађена дела. Замислила сам на њему портрете, пејзаже и актове који још увек не знају ништа о савременим медијима.

На приземљу ме привлаче и застрашују радови Инес Доујак, аустријске визуелне уметнице. Њена изложба „Популација духова“ је још један осврт на пандемију у социјалном, економском, еколошком погледу... Монструми привлачних боја, готово украшени, наги или обучени, нешто између људи, животиња и биљака, експлоатишу земљу, људске и друге врсте, шверцују их, употребљавају, убијају... Извитоперени портрети, неприродни актови, ислужени пејзажи, у слици, скулптури и видеу, уклопљени су у амбијент чудесно хармонично. Уметница се не гади пацова, бува, црва, паукова, прави их од текстила, снима, колажира, јер каже да они постоје независно од нас. На флајеру пише да жели да нас упозори на то да истинска опасност не долази од „нижих“ врста, већ да се она налази у ограничењима антропоцентричног погледа на свет и позива да видимо стварност каква јесте, окрутна и лепа. Инес користи лепе речи да каже ужасне ствари. С пажњом сам погледала сваки рад.

МУМОК: Можда није проблем у томе што је за већину визуелних радова потребан наратив као предзнање, већ што нас (уметника) који би да „говоримо“ има толико много да је пролазак кроз било који музеј савремене уметности захтеван подухват, као пролазак кроз шпалир необичних лепотица које све желе у исти мах нешто важно да кажу. Као они зидови енглеских галерија у 19. веку где су се, оквир уз оквир, гурали сви актуелни сликари, а на крају опстао само Тарнер. Или сам ја само преамбициозно

схватила свој вишесатни боравак у Мумоку. Његових седам спратова уметности се ипак не може доживети „с ногу“, за једно поподне.

Мумок је изложбом „*Enjoy – колекција у промени*“ на неколико спратова обележио неколико јубилеја свог постојања, а на зиду је писало да су музејски циљеви за будућност да прикажу више радова уметница, да желе да укључе у поставку више источноевропских уметника (и уметница), да прошире тематски фокус и предност дају сликарству. Све наведено охрабрило ме је да пођем у још једну изложбу из непрегледних музејских депоа, али за озбиљније позиције у сећању изборило се тек неколико убедљивих „монолога“, неколико самосталних изложби.

Волфганг Тилманс, немачки фотограф, први странац који је у Енглеској добио Тарнерову награду, у Мумоку је добио простор на два спрата за изложбу „Звук је течан“. Обрадовао ме је сликарски приступ фотографији на великим форматима и призори налик расплутим апстрахованим пејзажима. Експерименти са вештачким светлом на фото-папиру измешали су се с експерименталним приступом класичним темама пејзажа и људских фигура. Радови постављани на зид, попут налепница са подсетницима, приказују портрете људи, њихове неуредне станове и ноћни живот или њихово потпуно одсуство с призора бетонских конструкција, архитектуре или пејзажа посматраног кроз прозорско стакло орошено капима кише. Али оно што их обједињује је универзална запитаност о космосу, астрономија је ауторова прва љубав, па земаљско тематско шаренило умирују портрет Месеца, пејзаж Млечног пута, акт Ауроре бореалис виђене из авиона и транзит Венере преко Сунца 2012. године. Завирила сам у нечији живот, као кроз широм отворене прозоре стана у приземљу и помислила да га познајем.

Мама тајванског уметника Хуанга По-Чија имала је ноге отечене од стајања попут слоновских, а кожа јој је била плава од одеће коју је бесомучно шила за светска фриволна тржишта. Зато је аутор своју инсталацију с плавим сакоима нанизаним дуж непрегледног рафа, с фотографијама маминих портрета из младости и видео асоцијације на одећу из радњи, бродских контејнера и магацина, назвао „Плави слон“. Стидела сам се своје грамзивости на јефтине одевне предмете пред његовом мамом плавих ногу. Али, као и после видеа са Шефановог трга, само док нисам изашла из изложбене просторије. На следећем спрату музеја већ сам размишљала о томе како ми је потребна нова зимска јакна. Бордо.

Фридрих Кислер, аустријско-амерички архитекта, сликар, вајар, дизајнер и теоретичар, активан у прошлом веку, пејзаж је претворио у стамбени простор, имао је сан о једној кући аморфног облика, налик јазбини. Назвао ју је „Бескрајна кућа“, јер јој се подови претапају у зидове, без углова и оштрих линија. Никада није изграђена, али су остали нацрти и макете као уметничка дела. Прича о тој кући представљена је у холу, испред лифта, као пауза између изложби. У оваквој кући бих хтела да летујем. Мислим да би ми то било довољно лудила за један одмор, помислила сам. Дивно сам се осећала док сам стајала испод провидног пластичног кишобрана са звучником, као да сам се ушњала у нечији абажур из седамдесетих, и посматрала, на сивом бетонском зиду преко пута, пројекцију архитектиног гостовања у некој америчкој ТВ емисији од пре пола века. Водитељ је био веома достојанствен у свом црном оделу, али је деловало

као да ће сваког тренутка пући од смеха док је говорио о чудној бескрајној кући. И архитекта је изгледао као добро одмерен господин који се заправо сјајно забавља читавим пројектом. Уметност не мора увек бити озбиљна, ако жели да мења свет, помислила сам.

Крај мене је за свега неколико сати протутњало стотине радова, попут слика иза прозора туристичког аутобуса. Антиуметност и гестови редуције, Космос, паранаука, симболизам, минимал-арт, концептуална уметност, неоавангарда, апстракција, природа, тело, бечки акционисти, перформанс, природа, ленд-арт... Силне реченице, романи и ћутања у које су прерасла слова азбуке (или абецеде) ликовне уметности. Портрет, пејзаж, акт. Однос према себи, према својој околини. Неке сам фотографисала „за понети“. Неке оставила за „други пут“. Изашла сам из Мумока уморна и ошамућена, питајући се да ли је визуелно дело и даље визуелно, ако наратив изађе из њега и смести се на галеријски зид у виду 3000 карактера? Да ли смо моје колеге и ја изгубили поверење у комуникацију ликовним језиком? Имамо ли комплекс пред осталим уметностима, па желимо речима насилно да интелектуализујемо свој рад? Не умањује ли га управо таква тежња?

У кафеу крај музеја скинула сам маску и некритички се загледала кроз прозор. Заслужила сам мало визуелне тишине, чај и топлу штрудлу с јабукама и шлагом. Посматрам пролазнике и грејем прсте врућом шољом чаја. Кафић мирише на анис, коморач и слатки корен. На другом крају конца закачена је нова порука. Јуродиви искаче из ње и виче: „Енергетско поље пуно љубави, смисао је Твог постојања.“ Насмејем се, па погледом одлутам кроз излог. Замишљам око сваког пролазника сферу енергије испуњену љубављу, питајући се знају ли да је то сврха њиховог постојања.

28. јануар 2022.

У бечким парковима на зеленим пропланцима, покривене грањем, спавају луковице. Поред њих стоји натпис „Овде спавају луковице“. И нико их не гази, не дирају их док спавају. А ни после, на пролеће, када се пробуде. Бечки паркови имају и језера. У њима живе црвенперке, шарани и штуре, а око њих даброви, зечеви, кртице, пољски мишеви, белоушке, сиве чапље, лабудови, вране и голубови, галобови... Чак имају и оне лепе фенг шуи паткице попут моје две с ноћног сточића. Пливају по језеру у паровима, шарена и смеђа, шарена и смеђа, шарена и смеђа... Изненада схватам да већ петнаест година поседујем две дрвене патке шарено обојене, зелена глава, бели оковратник, а да моја другарица Наташа има две смеђе. Заједно смо их купиле мислећи да су две различите врсте. Како смо могле то да превидимо?! Па, одавно знамо да се мужјаци свих животињских врста шепуре и кинђуре, да су шарени и визуелно бучни као дигитални билборди испред крошњи дрвећа, а да се женке скривају у жбуњу од предатора, штите потомство и гледају своја посла. А код мене у стану: две шарене патке. Код Наташе: две смеђе... Не жалимо се на љубавни живот, напротив, али може ли бити и боље? Можемо ли пружити, добити више? Да ли бих могла бити више женствена, питома и кротка, а она мање? Посматрам мешовите парове паткица у једном просечном бечком парку и питам се: да ли ме је Модести Блејз, моја стрип другарица из детињства,

још давно упропастила својим секси феминистичким независним карактером, усмеравајући ме подсвесно на пут вечите борбе за једнакост с мушкарцима у погледу интелекта, талената и права гласа, или сам једноставно већ и сама од себе таква била. Да ли би ми се у животу више исплатило да сам пошла путем беспомоћних белих дама малих плишаних усана и румених образа? Не двоумим се дуго. Модести је барем имала избор. За њега се изборила. Видела је читав свет, ишла је куда је хтела, увек из борбе излазила као победница и тек кад је сама тако одлучила, у последњем 10183. каишу својих дневних епизода, постала је кротка и нежна. Рекла је свом верном Вилију: „Доста је било са зликовцима, са жртвама, нема више крви, зноја и суза... Мало ћемо се одморити, Вили љубави, само ти и ја.“ Вили јој је одговорио: „Сјајна идеја, принцезо.“

Шаљем Наташи поруку о свом фенг шуи откровењу. Поручује ми да јој се јавим чим се вратим да одмах разменимо патка и патку. Одлажем телефон у ташну и питам Ђорђа: „Хоћемо ли на буреке код Турака, љубави“, а он ми одговара: „Сјајна идеја, мико.“

Имена споменутих уметника у оригиналу: Amedeo Modigliani, Joan Miró, Egon Schiele, Günter Brus, Valie Export, Arnulf Rainer, Karin Mack, Maria Lassnig, Adriana Czerin, Jim Dine, Georg Baselitz, Erwin Wurm, Jenny Holzer, Barbara Kruger, Gustav Klimt, Albrecht Dürer, Albrecht Altdorfer, Wolfgang Huber, Lucas Cranach, Eike Schmidt, Ferdinand Georg Waldmüller, Ugo Rondinone, Rudolf Wacker, Lisl Ponger, Fritz Wotruba, Toni Schmale, Christian Ludwig Attersee, Jakob Lena Knebl, Agnieszka Polska, Ana Artaker, Belinda Kazeem-Kamiński, Ana Hoffner ex-Prvulovic*, Ines Doujak, Wolfgang Tillmans, Huang Po-Chih, Friedrich Kiesler.